

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
МИКОЛАЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ АГРАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Навчально-науковий інститут економіки та управління
Факультет менеджменту

Кафедра економіки підприємств

ЕКОНОМІКА АГРАРНИХ ПІДПРИЄМСТВ

Методичні рекомендації

та завдання для практичних занять і самостійної
роботи студентів економічних спеціальностей
напряму підготовки 6.030509 «Облік і аудит»
денної форми навчання

МИКОЛАЇВ
2015

УДК 338.43
ББК 65.29+65.32
Е 45

Друкується за рішенням науково-методичної комісії факультету менеджменту Миколаївського національного аграрного університету від 26.05.2015 р., протокол № 9.

Укладачі:

Г. В. Коваленко— канд. екон. наук, асистент кафедри економіки підприємств, Миколаївський національний аграрний університет.

Рецензенти:

І. В. Гончаренко – д-р екон. наук, професор кафедри світового сільського господарства і зовнішньоекономічної діяльності, Миколаївський національний аграрний університет;

О. В. Дробітько –канд. с.-г. наук, Голова ФГ «Олена» Братського району Миколаївської області

ВСТУП.....	4
МОДУЛЬ 1.	
Тема 1. Визначення економічної ефективності користування земельними угіддями.....	5
Тема 2. Виробничі фонди аграрного підприємства.....	9
Тема 3. Продуктивність праці і шляхи її підвищення	11
Тема 4. Капітальні вкладення та ефективність їх використання.....	13
МОДУЛЬ 2	
Тема 5. Виробниче направлення і спеціалізація аграрного підприємства.....	15
Тема 6.Інтенсифікація сільськогосподарського виробництва.....	17
МОДУЛЬ 3	
Тема 7. Економіка виробництва зерна.....	19
Тема 8. Економіка виробництва технічних культур.....	22
Тема 9. Економіка виробництва картоплі і овочів.....	25
Тема 10. Економіка виробництва і використання кормів.....	27
МОДУЛЬ 4.	
Тема 11. Економіка скотарства.....	32
Тема 12. Економіка свинарства.....	33
Тема 13. Економіка вівчарства.....	35
Тема 14. Економіка птахівництва.....	38
КОНТРОЛЬ ЗНАНЬ.....	40
СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ.....	41

ВСТУП

Вивчення дисципліни “Економіка аграрних підприємств” передбачає засвоєння здобувачами вищої освіти економічних відносин в сільському господарстві з врахуванням його особливостей та зв’язків з іншими галузями та сферами матеріального виробництва і реалізації продукції в системі АПК, загальних економічних законів, закономірностей, категорій і форм їх прояву в цій галузі, основних напрямів, шляхів, резервів і факторів підвищення економічної ефективності виробництва різної сільськогосподарської продукції та її конкурентоздатності.

Важливим завданням економіки аграрних підприємств як науки є аналіз використання земельних, матеріальних, трудових, фінансових ресурсів, пошук шляхів і резервів збільшення виробництва сільськогосподарської продукції та вирішення продовольчої проблеми.

В процесі вивчення курсу здобувачі вищої освіти повинні оволодіти вмінням самостійно вишукувати резерви щодо збільшення виробництва с.-г. продукції, поліпшення її якості та зниження собівартості, підвищення продуктивності праці та ефективності виробництва; навчитися давати економічну оцінку різним технологічним, агрономічним і зоотехнічним заходам, мислити і працювати в умовах ринкових відносин; шукати шляхи розв’язання питань в самих різноманітних ситуаціях; вести розрахунок за декількома варіантами, щоб прийняти з них найбільш вигідні на конкретний термін.

Здобувач вищої освіти повинен вміти визначати економічну ефективність виробництва сільськогосподарської продукції, аналізувати основні тенденції розвитку виробництва аграрного підприємства; обґрунтовувати заходи щодо підвищення ефективності виробництва.

МОДУЛЬ 1

Тема 1. Визначення економічної ефективності користування земельними угіддями

Мета заняття: Вивчити показники економічної ефективності користування землею та методику їх визначення.

Земля – це особливий засіб виробництва в сільському господарстві. При раціональному користуванні вона не знижує, а й поліпшує свої якості і властивості.

Економічна ефективність використання землі в сільському господарстві – рівень господарювання на землі який характеризується виходом продукції та розміром витрат на одиницю площі.

Економічну ефективність використання землі визначають в натуральних і вартісних показниках. Останні використовуються для загальної оцінки.

До натуральних відносяться: врожайність сільськогосподарських культур, виробництво окремих видів тваринницької продукції на 100 га відповідних земельних угідь (продукцію скотарства та вівчарства розраховують на 100 га сільськогосподарських угідь, свинарства – на 100 га ріллі, птахівництва – на 100 га посіву зернових культур).

До вартісних показників відносять виробництво валової продукції, товарної продукції, валового доходу, прибутку в розрахунку на 1 га сільгоспугідь. Додатковими показниками є структура земельних угідь, посівних площ, рівень розораності земель, питома вага технічних культур в структурі посіву, багаторічних насаджень в структурі сільгоспугідь, коефіцієнт повторного використання землі та інші.

Завдання 1.1 РОЗРАХУВАТИ СТРУКТУРУ ЗЕМЕЛЬНОГО ФОНДУ АГРАРНОГО ПІДПРИЄМСТВА

Методика та порядок виконання завдання

Завдання виконується на матеріалах звіту сільськогосподарського підприємства. Початкові дані і результати розрахунків записують в таблицю 1.1. Аналізуючи показники таблиці 1.1 потрібно вказати, які кількісні зміни відбулися в землевпорядкуванні, який характер трансформації земель (позитивний чи негативний), та намітити шляхи покращення використання земель.

При аналізі фактичних даних за кілька років треба визначити кількісні зміни в землекористуванні, виявити, площа яких конкретно земельних угідь збільшилась, або зменшилась, за рахунок чого пройшли ці зміни, зробити висновки відносно характеру трансформації земельного фонду. Збільшення площ більш продуктивних угідь за рахунок менш продуктивних (наприклад

пасовищ – за рахунок залежей та перелогів, ріллі – за рахунок сіножатей і пасовищ) говорить про те, що в господарстві трансформація земельних ресурсів має позитивний характер і відповідає принципам раціонального земле використання.

Таблиця 1.1

Розмір і структура земельного фонду

Види угідь	Базисний рік				Звітний рік			
	Структура земельного фонду		Структура сільгоспугідь		Структура земельного фонду		Структура сільгоспугідь	
	Площа, га	Питома вага, %	Площа, га	Питома вага, %	Площа, га	Питома вага, %	Площа, га	Питома вага, %
Земельна площа, всього, га								
в тому числі і сільгосп-угіддя								
з них:								
- рілля								
- багаторічні насадження								
- сінокоси								
- пасовища								
- інші								
Площа лісу, га								
Зариблені ставки								
Інші земельні угіддя, га								

Завдання 1.2 РОЗРАХУВАТИ І ПРОАНАЛІЗУВАТИ СТРУКТУРУ ПОСІВНИХ ПЛОЩ

Методика та порядок виконання завдання

Найбільш ефективною вважається така структура посівних площ, яка в даних умовах забезпечує найбільший вихід продукції з одиниці земельної площі при мінімальних затратах матеріалів та праці. Зміни в структурі посівних площ, які ведуть до збільшення питомо ваги посівних площ високоінтенсивних культур, говорять про покращення використання ріллі.

При аналізі структури посівних площ потрібно звернути увагу на питому вагу найбільш ефективних культур: зернових, зернобобових, технічних, кормових культур.

На основі аналізу структури посівних площ за кілька років слід зробити висновки про якісні та кількісні зміни в співвідношенні вирощуваних в господарстві культур і маючи цю інформацію зробити висновки про вплив даного фактору на ефективність використання землі. Так, розширення посівних площ під врожайними інтенсивними культурами є однією з необхідних умов більш раціонального використання земельного фонду.

Структура посівних площ

Назва культур	Площа, га			В середньому за 3 роки	Питома вага, %
	201_р.	201_р	201_р		
1. Зернові та зернобобові, всього					
в тому числі:					
- озимі					
- кукурудза на зерно					
- зернобобові					
2. Технічні культури, всього					
в тому числі:					
- соняшник					
3. Картопля					
4. Овочеві культури відкритого ґрунту					
в тому числі:					
- кормові коренеплоди					
...					
Всього посівів					

Для розрахунків використовують звіт сільськогосподарського підприємства.

Завдання 1.3 РОЗРАХУВАТИ ПОКАЗНИКИ ЕКОНОМІЧНОЇ ЕФЕКТИВНОСТІ ВИКОРИСТАННЯ ЗЕМЕЛЬНИХ РЕСУРСІВ

Методика та порядок виконання завдання

Економічна ефективність використання землі в сільському господарстві – рівень господарювання на землі який характеризується виходом продукції та розміром витрат на одиницю площі.

Економічну ефективність використання землі визначають в натуральних і вартісних показниках. Останні використовуються для загальної оцінки.

Вихідні дані виписують із річного звіту господарства в таблицю 1.3, розрахунок економічної ефективності використання земельних ресурсів виконують в таблиці 1.4. У висновках потрібно оцінити досягнутий рівень використання земельних ресурсів в господарстві, порівняти його із попереднім роком, назвати основні причини різниці в рівні показників, звернути увагу на різницю в структурі сільгоспугідь, намітити шляхи підвищення економічної ефективності використання земельних ресурсів.

Таблиця 1.3

Вихідні дані визначення показників ефективності використання
земельних ресурсів

Показники	201_р.	201_р.	201_р. до 201_р. в %
Вартість валової продукції сільського господарства, всього тис.грн.			
Валовий дохід, всього, тис.грн.			
Чистий дохід господарства, тис.грн.			
Площа сільгоспугідь, га			
в тому числі:			
- ріллі			
- зернових колосових			
Площа посіву, га:			
- зернових та зернобобових			
- цукрового буряка			
- картоплі			
Загальне виробництво, ц:			
- зерна			
- цукрового буряка			
- картоплі			
- свинини			
- молока			
- м'яса, крім свинини та птиці			
- вовни			
- м'яса птиці			
- яєць, тис.шт.			

Таблиця 1.4

Економічна ефективність використання земельних ресурсів

Показники	201_р.	201_р.	201_р. до 201_р. в %
Врожайність, ц/га зернових цукрових буряків овочів			
Вироблено на 100га сільгоспугідь, ц: молока м'яса КРС			
Вироблено на 100га ріллі, ц: м'яса свиней			
Вироблено на 100га посіву зернових м'яса птиці, ц яєць, тис. шт.			
Вироблено на 100га сільгоспугідь, грн. валової продукції валового доходу чистого доходу			

Тема 2. Виробничі фонди аграрних підприємств

Мета заняття: Навчитися визначати забезпеченість сільгоспвиробництва основними фондами і розрахувати показники ефективності їх використання.

Завдання 2.1 ВИЗНАЧИТИ ЗАБЕЗПЕЧЕНІСТЬ СІЛЬГОСПВИРОБНИЦТВА ОСНОВНИМИ ФОНДАМИ

Методика та порядок виконання завдання

Забезпеченість сільгоспідприємств основними виробничими фондами характеризується фондозабезпеченістю на 100 га сільгоспугідь і фондоозброєністю праці.

Дані для розрахунків потрібно виписати із річного звіту господарства в таблицю 2.1. Для більш детального аналізу фактичну наявність основних фондів можна зрівняти з нормативною потребою.

В південних районах на 1 грн. валової продукції (в співставних цінах 1996 р.) для виробництва зернових (без кукурудзи) використовується 1,37 грн. основних виробничих фондів, кукурудзи 1,85 грн., цукрового буряка – 0,52 грн., картоплі – **0,6 грн.**, овочів – 0,33 грн., приросту великої рогатої худоби – 1,21 грн. приросту свиней – 0,64 грн.

На основі проведених розрахунків треба зробити висновки.

Таблиця 2.1

Визначення фондозабезпеченості і фондоозброєності в господарстві

Показники	Базисний рік	Звітний рік	Темп росту, %
Вихідні дані			
1. Основні виробничі фонди, всього, тис.грн.			
в тому числі:			
- сільгосппризначення			
2. Площа сільгоспугідь, га			
3. Середньорічна кількість робітників, всього, чол.			
в тому числі:			
- в сільському господарстві			
Розрахункові дані			
4. Фондозабезпеченість господарства, тис.грн.			
5. Фондоозброєність, грн. всіх робітників зайнятих в сільському господарстві			

Завдання 2.2 ВИЗНАЧИТИ ЕФЕКТИВНІСТЬ ВИКОРИСТАННЯ ОСНОВНИХ ФОНДІВ

Методика та порядок виконання завдання

Робота виконується на основі вихідних даних, виписаних із річного звіту господарства в таблицю 2.2. Тут також розраховуються показники використання основних фондів, проаналізувавши які необхідно зробити висновок про ефективність використання основних фондів в господарстві та намітити шляхи їх покращення.

Таблиця 2.2

Ефективність використання основних виробничих фондів

Показники	Базисний рік	Звітний рік	Темп росту, %
Вихідні дані			
1. Середньорічна вартість виробничих фондів, тис.грн.			
2. Середньорічна вартість обігових засобів, тис.грн.			
3. Валова продукція рослинництва та тваринництва, тис.грн.			
4. Валовий дохід рослинництва та тваринництва, тис.грн.			
5. Прибуток, всього, тис.грн.			
Розрахункові дані			
6. Фондовіддача, грн.			
7. Фондоємкість, грн.			
8. Норма прибутку, %			
9. Валовий дохід на одну грн. основних виробничих фондів, грн.			
10. Прибуток на одну грн. основних виробничих фондів, грн.			

Завдання 2.3 ВИЗНАЧИТИ ЕФЕКТИВНІСТЬ ВИКОРИСТАННЯ ОБОРОТНИХ ЗАСОБІВ

Методика та порядок виконання завдання

Вихідні дані виписують з річного звіту господарства в таблицю 2.3. В ній виконують розрахунок коефіцієнту оборотності, період обігу та інші показники. Аналізують отримані дані та намічають шляхи покращення використання оборотних засобів.

Оборотність засобів в сільськогосподарських підприємствах частіше визначають за рік, коли повністю завершується цикл виробництва. Чим менше днів витрачено на оборот, тим більш ефективно використовуються оборотні засоби.

3. Коефіцієнт закріплення засобів в обороті (Кз). Він показує, яка сума оборотних засобів припадає на 1 грн. суми обороту, визначається

відношенням середньорічної вартості оборотних засобів (B_o) до суми обороту ($O_{об}$) за формулою:

$$K_3 = \frac{B_o}{O_{об}}$$

Таблиця 2.3
Розрахунок показників ефективності використання оборотних засобів

Показники	Базисний рік	Звітний рік	Відхилення, +, -
Вихідні дані			
1. Валова продукція рослинництва та тваринництва, всього, тис.грн.			
2. Виручка від реалізації продукції, тис.грн.			
3. Вартість молодняка, переведеного в основне стадо, тис.грн.			
4. Вартість худоби, вибракуваної з основного стада, тис.грн.			
5. Сума обороту, тис.грн.			
6. Середньорічна вартість оборотних засобів, тис.грн.			
7. Вартість оборотних засобів на 1 грн. валової продукції, грн.			
8. Вартість валової продукції на 1 грн. оборотних засобів, грн.			
9. Коефіцієнт оборотності оборотних засобів			
10. Тривалість обороту, днів			

Тема 3. Продуктивність праці і шляхи її підвищення

Мета заняття: Засвоїти методику розрахунків показників продуктивності праці.

Продуктивність праці є найважливішим економічним показником, тому що будь-яка економія виробничих затрат в кінцевому результаті зводиться до економії живої і суспільної праці.

Продуктивність праці розраховується в натуральному і вартісному вимірі. Основні показники продуктивності праці це кількість виробленої продукції за одиницю часу і на середньорічного робітника, зайнятого в виробничому процесі, та затрати праці на виробництво одиниці продукції.

Завдання 3.1 РОЗРАХУВАТИ ПРОДУКТИВНІСТЬ ПРАЦІ ПРИ ВИРОБНИЦТВІ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОЇ ПРОДУКЦІЇ В АГРАРНОМУ ПІДПРИЄМСТВІ

Методика та порядок виконання завдання

Вихідні дані виписують з річного звіту господарства. розрахунок ведеться по прямим показникам: трудомісткість 1 ц продукції і виробництво продукції за 1 люд.-год. В вартісному вимірі рівень продуктивності праці визначається по валовій продукції в постійних **цінах 2010 року**. Розрахунки зводяться в таблицю 3.1.

Таблиця 3.1

Трудомісткість продукції та її виробництво за одну людину-годину

Види продукції	Кількість продукції, ц	Затрати праці, всього, люд.-год.	Трудомісткість 1 центнера, люд.-год.	Виробіток на 1 люд.-год., ц
зернові				
цукровий буряк				
картопля				
соняшник				
молоко				
яловичина				
свинина				

Завдання 3.2 ВИЗНАЧИТИ ОСНОВНІ ФАКТОРИ ЗМІНИ РІВНЯ ПРОДУКТИВНОСТІ ПРАЦІ В ГОСПОДАРСТВІ

Методика та порядок виконання завдання.

Вихідні дані вибирають із річного звіту господарства за 2 останні роки і записують в таблицю 3.2, потім визначають ріст (зниження) продуктивності праці за рахунок зміни обсягу валової продукції (П1) та за рахунок зміни кількості робітників (П2).

$$K_{по} = \left(\frac{K_o + 10П_п}{2} \right) Y_o + \left(\frac{K_o + 10П_п}{2} \right) Y_п$$

де: *ВПб* – вартість валової продукції в базисному році, грн.; *Ро* – середньорічна кількість робітників в звітному році, грн.; *По*, *Пб* – вихід валової продукції на одного середньорічного робітника в звітному і базисному році, відповідно, грн.

спільну зміну продуктивності праці в звітному році (П) складає сума змін за рахунок обох факторів:

$$П = П_1 + П_2$$

Проаналізувавши проведені розрахунки, зробити висновок, вказавши, на скільки і в якому напрямі змінилась продуктивність праці в результаті дії кожного фактору.

Таблиця 3.2

Вихідні дані для виявлення факторів зміни
продуктивності праці в господарстві

Показники	Базисний рік	Звітний рік
Вартість валової продукції рослинництва та тваринництва, всього, тис.грн.		
Середньорічна кількість робітників, зайнятих в рослинництві та тваринництві, чол.		
Середньорічний виробіток на одного робітника, тис.грн.		

Тема 4. Капітальні вкладення та ефективність їх використання

Мета заняття: Засвоїти методику визначення показників економічної ефективності капітальних вкладень

Капітальні вкладення – це грошові засоби, направлені на збільшення основних фондів та їх модернізацію. Основними показниками ефективності використання капітальних вкладень є норма прибутку, строк окупності капітальних вкладень та приведені витрати.

Завдання 4.1 ВИЗНАЧИТИ ПОКАЗНИКИ ПОРІВНЯЛЬНОЇ ЕКОНОМІЧНОЇ ЕФЕКТИВНОСТІ КАПІТАЛЬНИХ ВКЛАДЕНЬ ПРИ БУДІВНИЦТВІ РЕМОНТНИХ МАЙСТЕРЕНЬ ТА ВИБРАТИ РАЦІОНАЛЬНИЙ ВАРІАНТ

Методика та порядок виконання завдання

Завдання виконується по даним, приведеним в таблиці 4.1. Строк окупності капітальних вкладень визначається діленням суми капітальних вкладень на прибуток, одержаний за рік після їх освоєння. Повний строк окупності капітальних вкладень включає строк окупності після введення об'єкту у експлуатацію та період будівництва. У випадку, коли об'єкт починає давати прибуток ще до закінчення будівництва, строк окупності визначається діленням різниці між капітальними вкладеннями та прибутком, одержаним до закінчення будівництва, на прибуток, одержаний на протязі року після закінчення будівництва.

Норма прибутку визначається як частка від ділення інвестиційного прибутку після освоєння, на капітальні вкладення. **Розрахована норма прибутку порівнюється з фактично досягнутою на передових виробництвах, яка для ремонтних майстерень складає 0,15.**

При виборі варіанту капітальних вкладень використовують показник приведених витрат. Він визначається як сума поточних витрат (собівартості) та капітальних вкладень, помножених на нормативний коефіцієнт ефективності.

Втрати від заморожування засобів за період будівництва (Π_3) визначають за формулою:

$$\Pi_3 = \sum K_i \times E_n [T_C - (m - i)],$$

де: K_i – капітальні вкладення в i -ому році;

T_C – строк будівництва, років;

i – порядковий рік будівництва.

Приведені капітальні вкладення ($K_{\text{прив}}$) розраховують так:

$$K_{\text{прив}} = \frac{C}{E_n} + K,$$

де: C – поточні витрати (собівартість) грн.;

K – капітальні вкладення в будівництво;

E_n – нормативний коефіцієнт ефективності.

За результатами розрахунків необхідно вибрати варіант капітальних вкладень та обґрунтувати свій вибір.

Таблиця 4.1

Вихідні дані для визначення показників порівняльної ефективності капітальних вкладень

Показники	Варіанти		
	I	II	III
Капітальні вкладення по рокам			
1	300	200	450
2	300	300	450
3	300	400	-
Разом	900	900	900
Собівартість всієї продукції в рік освоєння	700	700	700
Виручка від реалізації продукції в рік освоєння	900	900	900
Прибуток одержаний в період будівництва по рокам			
2	10		70
3	50	30	70
Разом	60	30	70
Інвестиційний прибуток	210	220	230

Таблиця 4.2

Визначення показників порівняльної ефективності капітальних вкладень

Показники	Варіанти		
	I	II	III
Капітальні вкладення, тис.грн.			
Чистий дохід, тис.грн.			
- після освоєння			
- до освоєння			
Строк окупності капітальних вкладень після введення об'єкту, років			
Повний строк окупності капітальних вкладень, років			
Норма прибутку			
Витрати від заморожування засобів в період будівництва, тис.грн.			
Приведені витрати, тис.грн.			
Приведені капітальні вкладення, тис.грн.			

МОДУЛЬ 2

Тема 5. Виробниче направлення і спеціалізація господарства

Мета заняття: Навчитися визначати рівень спеціалізації та виробниче направлення господарства

Методика та порядок виконання завдання

Спеціалізація сільгоспвиробництва – це переважний розвиток однієї або кількох галузей у виробництві товарної продукції в окремих господарствах. Розвиток цих галузей і виробництво відповідних продуктів визначають виробничий напрямок сільського господарства. Розрізняють зональну, господарську, внутрішньогосподарську та внутрішньогалузеву спеціалізацію. Визначається спеціалізація господарства по структурі грошової виручки за реалізовану продукцію

Вихідні дані виписують з **річного звіту господарства** в таблицю 5.1 і розраховують структуру товарної продукції в відсотках до підсумку. По ній роблять висновок про спеціалізацію господарства. Доспеціалізованих відносять господарства з питомою вагою основної продукції в загальній сумі виручки від реалізації на менше 50 %. Якщо є дві ведучі галузі, доля кожної з яких складає не менше 25 %, то господарство є спеціалізованим, а виробничий напрямок по головній галузі.

На основі проведених розрахунків визначається рівень спеціалізації, який виражається коефіцієнтом спеціалізації K_c .

$$K_c = \frac{100}{\sum_{i=1}^n P_i(2i-1)}$$

де P_i – частка i -ї галузі в сумі виручки від реалізації продукції;

і – порядковий номер галузі у ранжированому ряді за її часткою у виразі від реалізації продукції.

Господарства з низьким рівнем спеціалізації мають коефіцієнт до 0,20, з середнім – від 0,21 до 0,40, з високим – від 0,41 до 0,60. Коефіцієнт вище 0,60 мають підприємства з поглибленою спеціалізацією.

Таблиця 5.1

Структура товарної продукції господарства за _____ рік

Галузі та види продукції	Реалізовано всього		
	ц	На суму тис.грн.	в % до підсумку
Зернові та зернобобові			
в т.ч.:			
- пшениця			
- кукурудза			
Соняшник			
Цукровий буряк			
Картопля			
Всього по рослинництву			
Скотарство, всього			
в т.ч.:			
- молоко			
- м'ясо, враховуючи племпродажу			
Свинарство, всього			
Птахівництво, всього			
в т.ч.:			
- яйця			
- м'ясо			
Вівчарство, всього			
в т.ч.:			
- м'ясо			
- вовна			
- смушки			
Всього по тваринництву			
Разом по господарству			

Тема 6. Інтенсифікація сільськогосподарського виробництва

Мета заняття: Вивчити методику визначення інтенсивності сільського господарства та економічної ефективності інтенсифікації сільськогосподарського виробництва

Під інтенсифікацією сільськогосподарського виробництва розуміється постійно зростаюче застосування більш досконалих засобів виробництва і кваліфікованої праці на одній і тій же земельній площі.

Розрізняють поняття: рівень інтенсифікації та економічну ефективність інтенсифікації.

Завдання 6.1 ВИЗНАЧИТИ РІВЕНЬ ІНТЕНСИВНОСТІ ТА ЕКОНОМІЧНУ ЕФЕКТИВНІСТЬ ІНТЕНСИФІКАЦІЇ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОГО ВИРОБНИЦТВА

Методика та порядок виконання завдання

Робота виконується по матеріалах **річного звіту** господарства. Вихідні дані зводяться в таблицю 6.1. Показники, розраховані на основі вихідних даних, записуються в таблицю 6.2.

Таблиця 6.1
Вихідні дані для розрахунку рівня та економічної ефективності інтенсифікації в господарстві

Показники	Господарство	В середньому по району
1. Площа сільгоспугідь, га		
в тому числі орна земля		
2. Поголів'я худоби, голів:		
- великої рогатої худоби		
- свиней		
- вівців та кіз		
- птиці		
Всього в умовних головах		
3. Основні виробничі фонди, грн.		
в тому числі:		
- рослинництва		
- тваринництва		
4. Поточні виробничі витрати, грн.		
в тому числі:		
- рослинництва		
- тваринництва		
5. Відпрацьовано людино-годин, всього		
в тому числі:		
- рослинництва		
- тваринництва		
6. Валова продукція, тис.грн.		
в тому числі:		
- рослинництва		
- тваринництва		
7. Валовий дохід, тис.грн.		
в тому числі:		
- рослинництва		
- тваринництва		
8. Прибуток, тис.грн.		
в тому числі:		
- рослинництва		
- тваринництва		
9. Витрати кормів, ц корм.од.		

Рівень та економічна ефективність інтенсифікації
сільськогосподарського виробництва

Показники	Господарство	В середньому по району
I. Показники рівня інтенсивності		
1. Загальна по господарству на 1 га сільгоспугідь, тис.грн.		
- основні виробничі фонди		
- поточні виробничі витрати		
- всі вкладення (основні виробничі фонди та поточні витрати без амортизації)		
2. По рослинництву в розрахунку на 1 га орної землі:		
- виробничі фонди, тис.грн.		
- поточні виробничі витрати, тис.грн.		
- вартість добрив, тис.грн.		
3. По тваринництву в розрахунку на умовну голову:		
- виробничі фонди, тис.грн.		
- поточні виробничі витрати, тис.грн.		
- витрати кормів, ц корм.од.		
- щільність поголів'я, умовних голів на 100 га сільгоспугідь		
II. Показники економічної ефективності інтенсифікації		
1. Загальні по сільськогосподарському виробництву на 1 га сільгоспугідь, тис.грн.		
- валова продукція		
- валовий дохід		
- прибуток		
на 1 людино-годину, тис.грн.		
- валова продукція		
- валовий дохід		
- прибуток		
на 1000 грн. виробничих фондів, тис.грн.		
- валова продукція		
- валовий дохід		
- прибуток		
2. По рослинництву в розрахунку на 1 га орної землі, тис.грн.		
- валова продукція		
- валовий дохід		
- прибуток		
Валова продукція на одну людино-годину, тис.грн.		
Рівень рентабельності рослинництва, %		
3. По тваринництву в розрахунку на умовну голову, тис.грн.		
- валова продукція		
- валовий дохід		
- прибуток		
Валова продукція на 1 людино-годину, тис.грн.		
Виробництво валової продукції, тис.грн. на:		
- 1000 грн. основних виробничих фондів		
- 1 ц кормових одиниць		
Рівень рентабельності тваринництва, %		

Тема 7. Економіка виробництва зерна

Завдання 7.13А ДАНИМИ ФОРМИ № 29-СГ ВИЗНАЧИТИ РІВЕНЬ РОЗВИТКУ ВИРОБНИЦТВА ЗЕРНА І ЙОГО МІСЦЕ В ЕКОНОМІЦІ ГОСПОДАРСТВА

Методика та порядок виконання завдання

Ефективність виробництва зерна в різних зонах – різна. Тому слід враховувати місцеві особливості. Всі зернові культури повинні вирощуватись за інтенсивними технологіями. Тому збільшення обсягів виробництва зерна повинно супроводжуватись збільшенням необхідних ресурсів.

Рівень товарності виробництва сільськогосподарських культур (P_T) визначають за формулою:

$$P_T = \frac{ТП}{ВЗ} \times 100\% ,$$

де $ТП$ – кількість реалізованої продукції, ц;
 $ВЗ$ – валовий збір, ц.

Розрахунок показників економічної ефективності виробництва продукції рослинництва проводять по наступним формулам:

1. Урожайність окремих сільгоспкультур ($У$), ц з 1 га:

$$У = \frac{ВЗ}{S_n} ,$$

де $ВЗ$ – валовий збір продукції після доробки, ц; S_n – площа посіву, га.

2. Трудомісткість продукції (T), або (прямі витрати праці на виробництво 1 ц продукції, люд.-год.), люд.-год./ц

$$T = \frac{ЗТ}{ВЗ} ,$$

де $ЗТ$ – прямі витрати праці, люд.-год.

3. Виробнича собівартість 1 ц продукції (C), грн..

$$C = \frac{B_e}{ВЗ} ,$$

де B_e – виробничі витрати, грн.

4. Середня ціна реалізації 1 ц продукції ($Ц$), грн.:

$$Ц = \frac{ГВ}{K} ,$$

де $ГВ$ – грошова виручка від реалізації продукції, тис.грн.; K – кількість реалізованої продукції, ц.

5. Прибуток, отриманий за 1 ц реалізованої продукції ($П_{за 1ц}$), грн.:

$$P_{залц} = \frac{P}{K},$$

де P – прибуток за реалізованої продукції, грн.

S_p – площа, з якої реалізовано продукцію, га, яка визначається за формулою:

$$S_p = \frac{K}{y}$$

При визначенні економічної ефективності вирощування культур враховують урожайність, продуктивність праці, собівартість продукції, чистий дохід або прибуток, рівень рентабельності.

Таблиця 7.1

Рівень розвитку зернового виробництва

Культури	Площа, га			Урожайність, ц з 1 га			Валовий збір, ц			Реалізована продукція, ц			Рівень товарності, %		
	базисний	проміжний	звітний	базисний	проміжний	звітний	базисний	проміжний	звітний	базисний	проміжний	звітний	базисний	проміжний	звітний
Озимі зернові															
Ярові зернові															
Кукурудза на зерно															
Зернобобові															
Інші зернові															
Всього				x	x	x									

Таблиця 7.2

Місце зернових в економіці господарства

Показники	В цілому по господарству		Зернові		Питома вага зернових господарства, %	
	Базисний рік	Звітний рік	Базисний рік	Звітний рік	Базисний рік	Звітний рік
Площа посіву, га						
Валова продукція, тис. грн. - у поточних цінах - у пост. цінах 2010 р.						
Витрати праці, тис. люд.-год.						
Виробничі витрати, тис. грн.						
Грошова виручка, тис. грн.						
Собівартість реалізованої продукції, тис. грн.						
Прибуток, тис. грн.						

Завдання 7.2.3А ДАНИМИ ФОРМИ № 50-СГ ТА ФОРМИ № 29-СГ
ВИЗНАЧИТИ ЕКОНОМІЧНУ ЕФЕКТИВНІСТЬ ВИРОБНИЦТВА
ЗЕРНОВИХ В ПІДПРИЄМСТВІ ЗА ТРИ РОКИ.

Таблиця 7.3

Вихідні дані для розрахунку показників економічної ефективності
виробництва зерна

Показники	Базисний рік	Проміжний рік	Звітний рік	Темп росту, %
Площа посіву, га				
Валовий збір (у вазі після доробки), ц				
Прямі витрати праці, тис.люд.-год.				
Виробничі витрати, тис. грн.				
Кількість реалізованого зерна в натурі, ц				
Площа, з якої реалізовано зерно, га				
Грошова виручка, тис.грн.				
Собівартість реалізованої продукції, тис.грн.				
Прибуток, тис.грн.				

Таблиця 7.4

Економічна ефективність виробництва зерна

Показники	Базисний рік	Проміжний рік	Звітний рік	Темп росту, %
Урожайність, ц з 1 га				
Прямі витрати праці на виробництво 1 ц зерна, люд.-год.				
Собівартість 1 ц зерна, грн. - виробнича - реалізованої продукції				
Середня ціна реалізації 1 ц , грн.				
Прибуток, отриманий з: - 1 ц реалізованої продукції, грн. - 1 га площі, з якої реалізована продукція, грн.				
Рівень рентабельності, %				

Тема 8. Економіка виробництва технічних культур

Методика та порядок виконання завдання

До олійних культур належать соняшник, ріпак, гірчиця, мак олійний, льон-довгунець, бавовна, коноплі, соя.

У насінні цих культур міститься олії, %: соняшнику – 29,0-56,9; рицина – 7,2-58,2; ріпаку озимому – 45,0-49,6; льону олійного – 30,0-47,8; маку – 46,0-56,0; сої – 15,5-24,5.

Олійні культури та продукти їх переробки – цінний корм для худоби. Наприклад, соняшник, сою, ріпак та ряд інших культур вирощують на силос та зелену масу. Макуха і шрот, що є відходами переробки насіння, містять багато білка й сприяють різкому підвищенню продуктивності тварин.

Основна олійна культура в Україні – соняшник. У державних закупівлях насіння олійних культур питома вага соняшнику становить близько 96 %.

Завдання 8.1. ЗА ДАНИМИ ФОРМИ № 50-СГ ТА ФОРМИ № 29-СГ ВИЗНАЧИТИ ЕКОНОМІЧНУ ЕФЕКТИВНІСТЬ ВИРОБНИЦТВА СОНЯШНИКУ НА ПІДПРИЄМСТВІ ЗА ТРИ РОКИ.

Таблиця 8.1

Вихідні дані для розрахунку показників економічної ефективності виробництва соняшнику

Показники	Базисний рік	Проміжний рік	Звітний рік	Темп росту, %
Площа посіву, га				
Площа, з якої реалізовано продукцію, га				
Валовий збір (у вазі після доробки), ц				
Прямі витрати праці, тис.люд.-год.				
Виробничі витрати, тис. грн.				
Кількість реалізованого насіння в натурі, ц				
Собівартість реалізованої продукції, тис.грн.				
Виручка від реалізації, тис.грн.				
Прибуток, тис.грн.				

Таблиця 8.2

Економічна ефективність виробництва соняшнику

Показники	Базисний рік	Проміжний рік	Звітний рік	Темп росту, %
Урожайність, ц з 1 га				
Прямі витрати праці на виробництво 1 ц соняшнику, люд.-год.				
Собівартість 1 ц соняшнику, грн. - виробнича - реалізованої продукції				
Середня ціна реалізації 1 ц, грн.				
Прибуток, отриманий з: - 1 ц реалізованої продукції, грн. - 1 га площі, з якої реалізована продукція, грн.				
Рівень рентабельності, %				

Завдання 8.2.3А ДАНИМИ ФОРМИ № 50-СГ ТА ФОРМИ № 29-СГ ВИЗНАЧИТИ ЕКОНОМІЧНУ ЕФЕКТИВНІСТЬ ВИРОБНИЦТВА СОЇ НА ПІДПРИЄМСТВІ ЗА ТРИ РОКИ. ЗРОБИТИ ВИСНОВКИ.

Таблиця 8.3

Вихідні дані для розрахунку показників економічної ефективності виробництва сої

Показники	Базисний рік	Проміжний рік	Звітний рік	Темп росту, %
Площа посіву, га				
Валовий збір, ц				
Прямі витрати праці, тис.люд.-год.				
Виробничі витрати, тис. грн.				
Кількість реалізованого насіння в натурі, ц				
Площа, з якої реалізовано продукцію, га				
Собівартість реалізованої продукції, тис.грн.				
Виручка від реалізації, тис.грн.				
Прибуток, тис.грн.				

Таблиця 8.4

Економічна ефективність виробництва сої

Показники	Базисний рік	Проміжний рік	Звітний рік	Темп росту, %
Урожайність, ц з 1 га				
Прямі витрати праці на виробництво 1 ц сої, люд.-год.				
Собівартість 1 ц сої, грн. - виробнича - реалізованої продукції				
Середня ціна реалізації 1 ц, грн.				
Прибуток, отриманий з: - 1 ц реалізованої продукції, грн. - 1 га площі, з якої реалізована продукція, грн.				
Рівень рентабельності, %				

Завдання 8.3. ЗА ДАНИМИ ФОРМИ № 50-СГ ТА ФОРМИ № 29-СГ ВИЗНАЧИТИ ЕКОНОМІЧНУ ЕФЕКТИВНІСТЬ ВИРОБНИЦТВА РІПАКУ НА ПІДПРИЄМСТВІ ЗА ТРИ РОКИ. ЗРОБИТИ ВИСНОВКИ.

Таблиця 8.5

Вихідні дані для розрахунку показників економічної ефективності виробництва ріпаку

Показники	Базисний рік	Проміжний рік	Звітний рік	Темп росту, %
Площа посіву, га				
Валовий збір, ц				
Прямі витрати праці, тис.люд.-год.				
Виробничі витрати, тис. грн.				
Кількість реалізованого насіння в натурі, ц				
Площа, з якої реалізовано продукцію, га				
Виручка від реалізації, тис.грн.				
Собівартість реалізованої продукції, тис.грн.				
Прибуток, тис.грн.				

Таблиця 8.6

Економічна ефективність виробництва ріпаку

Показники	Базисний рік	Проміжний рік	Звітний рік	Темп росту, %
Урожайність, ц з 1 га				
Прямі витрати праці на виробництво 1 ц ріпаку, люд.-год.				
Собівартість 1 ц ріпаку, грн. - виробнича - реалізованої продукції				
Середня ціна реалізації 1 ц, грн.				
Прибуток, отриманий з: - 1 ц реалізованої продукції, грн. - 1 га площі, з якої реалізована продукція, грн.				
Рівень рентабельності, %				

Завдання 8.4.ЗА ДАНИМИ ФОРМИ № 50-СГ ТА ФОРМИ № 29-СГ ВИЗНАЧИТИ ЕКОНОМІЧНУ ЕФЕКТИВНІСТЬ ВИРОБНИЦТВА ЦУКРОВОГО БУРЯКУ В ГОСПОДАРСТВІ ЗА ТРИ РОКИ. ЗРОБИТИ ВИСНОВКИ.

Таблиця 8.7

Вихідні дані для розрахунку показників економічної ефективності виробництва цукрового буряку

Показники	Базисний рік	Проміжний рік	Звітний рік	Темп росту, %
Площа посіву, га				
Валовий збір, ц				
Прямі витрати праці, тис.люд.-год.				
Виробничі витрати, тис. грн.				
Кількість реалізованої продукції, ц				

Площа, з якої реалізовано продукцію, га				
Грошова виручка, тис.грн.				
Собівартість реалізованої продукції, тис.грн.				
Прибуток, тис.грн.				

Таблиця 8.8

Економічна ефективність виробництва цукрового буряку

Показники	Базисний рік	Проміжний рік	Звітний рік	Темп росту, %
Урожайність, ц з 1 га				
Прямі витрати праці на виробництво 1 ц цукрового буряку, люд.-год.				
Собівартість 1 ц цукрового буряку, грн. - виробнича - реалізованої продукції				
Середня ціна реалізації 1 ц, грн.				
Прибуток, отриманий з: - 1 ц реалізованої продукції, грн. - 1 га площі, з якої реалізована продукція, грн.				
Рівень рентабельності, %				

Тема 9. Економіка виробництва картоплі і овочів

Методика та порядок виконання завдання

Овочі – незамінні продукти харчування, багаті на мінеральні елементи, вітаміни, поживні речовини. Норма споживання овочів і баштанних культур у середньому за рік на душу населення в Україні становить 164 кг, а споживається близько половини.

Овочі – цінна сировина для харчової і консервної промисловості. Порівняно з іншими сільськогосподарськими культурами вирощування овочів має свої особливості. Їх структура значною мірою визначається природними та економічними умовами, а економічна ефективність залежить від зони вирощування.

Розрізняють овочівництво відкритого і захищеного ґрунту.

При опрацюванні теми необхідно вивчити:

- розвиток і розміщення овочівництва в Україні;
- ефективність виробництва овочів відкритого ґрунту;
- ефективність виробництва овочів захищеного ґрунту;
- шляхи підвищення економічної ефективності вирощування овочів.

Для порівняльної оцінки вирощування овочевих культур за технологіями користуються такими показниками: урожайність, обсяг валової продукції в розрахунку на 1 га посіву, витрати праці на одиницю продукції, розмір прибутку на одиницю площі, рівень рентабельності.

В овочівництві захищеного ґрунту урожайність визначають в розрахунку на 1 м² корисної площі, а прибуток – на 1 га споруд захищеного ґрунту.

Завдання 9.1.ВИЗНАЧИТИ ЕКОНОМІЧНУ ЕФЕКТИВНІСТЬ ВИРОБНИЦТВА ОВОЧІВ. ЗРОБИТИ ВИСНОВКИ.

Таблиця 9.1
Вихідні дані для розрахунку економічної ефективності виробництва овочів

Показники	Базисний рік	Проміжний рік	Звітний рік	Темп росту, %
Площа посіву, га				
Валовий збір, ц				
Прямі витрати праці на продукцію, тис.люд.-год.				
Виробничі витрати на продукцію, тис.грн.				
Кількість реалізованих овочів, ц				
Грошова виручка, тис.грн.				
Собівартість реалізованої продукції, тис.грн.				
Прибуток, тис.грн.				

Таблиця 9.2
Економічна ефективність виробництва овочів

Показники	Базисний рік	Проміжний рік	Звітний рік	Темп росту, %
Урожайність, ц/га				
Рівень товарності, %				
Прямі витрати праці на виробництво 1 ц, люд.-год.				
Собівартість 1 ц овочів, тис.грн.				
- виробнича				
- повна				
Середня ціна реалізації 1 ц, грн.				
Площа, з якої реалізована продукція, га				
Прибуток на 1 га, грн.				
Рівень рентабельності, %				

Завдання 9.2.ВИЗНАЧИТИ ЕКОНОМІЧНУ ЕФЕКТИВНІСТЬ ВИРОБНИЦТВА КАРТОПЛІ. ЗРОБИТИ ВИСНОВКИ.

Таблиця 9.3
Вихідні дані для розрахунку економічної ефективності виробництва картоплі

Показники	Базисний рік	Проміжний рік	Звітний рік	Темп росту, %
Площа посіву, га				
Валовий збір, ц				
Прямі витрати праці на продукцію, тис.люд.-год.				
Виробничі витрати на продукцію, тис.грн.				
Кількість реалізованої картоплі, ц				
Грошова виручка, тис.грн.				
Собівартість реалізованої продукції, тис.грн.				
Прибуток, тис.грн.				

Економічна ефективність виробництва картоплі

Показники	Базисний рік	Проміжний рік	Звітний рік	Темп росту, %
Урожайність, ц/га				
Рівень товарності, %				
Прямі витрати праці на виробництво 1 ц, люд.-год.				
Собівартість 1 ц картоплі, тис.грн.				
- виробнича				
- повна				
Середня ціна реалізації 1 ц, грн.				
Площа, з якої реалізована продукція, га				
Прибуток на 1 га, грн.				
Рівень рентабельності, %				

Тема 10. Економіка виробництва і використання кормів*Методика та порядок виконання завдання*

Кормова база – це сукупність кормових ресурсів, структура і якість кормів, система їх виробництва, зберігання і використання в окремому господарстві, районі, області, регіоні.

Вона повинна забезпечувати:

- повне і безперебійне забезпечення повноцінними кормами всіх видів худоби і птиці на протязі року;
- виробництво кормів і насіння кормових культур з належною працеемкістю і собівартістю;
- раціональне використання сільськогосподарських угідь, залишків рослинництва і відходів переробної промисловості;
- надійне зберігання і використання без втрат всіх видів кормів.

Для практичного вирішення проблеми кормовиробництва і використання кормів спеціалісти повинні досконало знати економіки галузі, основні напрями її інтенсифікації, вміти виконувати практичні розрахунки по аналізу кормовиробництва, порівняльній оцінці культур і раціонів.

Здобувачам вищої освіти необхідно визначити:

- поняття кормової бази, її значення для тваринництва і завдання розвитку;
- джерела кормових засобів і їх економічних характеристик;
- науково-технічний прогрес у кормовиробництві;
- економічну оцінку кормових культур, кормів і раціонів;
- шляхи збільшення та здешевлення виробництва кормів.

Узагальнюючий облік кормів ведуть в кормових одиницях. В одній кормовій культурі наявність кормових одиниць може бути різна і залежить від агротехніки, термінів і способів збирання, зберігання.

Згідно зоотехнічних вимог в раціоні на кожну кормову одиницю необхідно мати в середньому 105-110 г перетравного протеїну.

Нормативну кількість кормів розраховують виходячи із нормативів.

Завдання 10.1. ПРОВЕСТИ ЕКОНОМІЧНУ ОЦІНКУ КУЛЬТУР ЗА ТАКИМИ ПОКАЗНИКАМИ: вихід кормів з 1 га посіву культур в центнерах кормових одиниць; перетравного протеїну, кормопропротеїнових одиниць, витрат праці на виробництво 1 ц кормових одиниць, перетравного протеїну, кормопропротеїнових одиниць; собівартість 1 ц кормових одиниць, перетравного протеїну, кормопропротеїнових одиниць; індексна оцінка кормів і оцінка в балах.

Для визначення виходу кормів в центнерах кормових одиниць, перетравного протеїну і кормопропротеїнових одиниць з 1 га спочатку визначають середньозважену врожайність кожної кормової культури яку визначають на основі даних річного звіту.

Таблиця 10.1

Розрахунок середньозваженої врожайності кормових культур

Культура	Площа, га			Валовий збір, ц			Середньозваже- на врожайність, ц/га
	Базисний рік	Звітний рік	Всього за 2 роки	Базисний рік	Звітний рік	Всього за 2 роки	
Зернофуражні культури							
Кукурудза на зерно в повній стиглості							
Ярові зернові (без кукурудзи)							
Зернобобові							
Коренеклубнеплоди і силосні культури							
Коренеплоди і баштанні кормові							
Кукурудза на силос							
Силосні культури (без кукурудзи)							
Культури на зелений корм							
Кукурудза							
Однорічні трави							
Багаторічні трави							
Трави на сіно							
Однорічні							
Багаторічні							

Отримавши середньозважену врожайність кожної кормової культури, а також вміст кормових одиниць і перетравного протеїну в одиниці корму, визначають їх вихід з 1 га кормових культур.

Визначення виходу кормових одиниць і перетравного протеїну основної і побічної продукції з 1 га посіву кормових культур (базисний – звітний роки)

Культура	Основна продукція					Побічна продукція					Всього основної і побічної продукції	Всього кормо-протеїнових одиниць, ц	
	Урожайність, ц/га	Міститьс-я в 1 ц корму		Всього, ц/га		Урожайність, ц/га	Міститься в 1 ц корму		Всього, ц/га				
		Кормових одиниць, ц	Протеїн в 1 кг корму, г	Кормових одиниць	Перетравного протеїну		Кормових одиниць, ц	Протеїн в 1 кг корму, г	Кормових одиниць	Перетравного протеїну			Кормових одиниць
Зернофуражні культури													
Кукурудза на зерно в повній стиглості													
Ярові зернові (без кукурудзи)													
Зернобобові													
Коренеплоди і силосні культури													
Кормові коренеплоди і баштанні кормові													
Кукурудза на силос													
Силосні культури (без кукурудзи)													
Культури на зелений корм													
Кукурудза													
Однолітні трави													
Багаторічні трави													
Трави на сіно													
Однорічні трави													
Багаторічні трави													

Вихід кормових одиниць і перетравного протеїну з 1 га як по основній, так і по побічній продукції визначають множенням врожайності (основної і побічної продукції) на відповідну кількість вмісту кормових одиниць і перетравного протеїну в одиниці корму.

$$Y_{кпо} = \left(\frac{K + 10P}{2} \times Y_{ос} \right) + \left(\frac{K + 10P}{2} \times Y_{поб} \right),$$

де $Y_{кпо}$ – вихід кормопротейнових одиниць з 1 га посівної площі, ц;

K – кількість кормових одиниць в 1 ц корму;

P – вміст протеїну в 1 ц корму, кг;

$Y_{ос}$ – врожайність основної продукції, ц/га;

$Y_{поб}$ – врожайність побічної продукції, ц/га.

Таблиця 10.3

Вихід кормів зі всієї площі кормових культур

Культура	Площа кормових культур, га	Середня врожайність, ц/га			Отримано зі всієї площі, ц		
		Кормових одиниць	Перетравного протеїну	Кормопротейнових одиниць	Кормових одиниць	Перетравного протеїну	Кормопротейнових одиниць
Зернофуражні культури							
Кукурудза на зерно в повній стиглості							
Ярові зернові (без кукурудзи)							
Зернобобові							
Коренеплоди і силосні культури							
Кормові коренеплоди і баштанні кормові							
Кукурудза на силос							
Силосні культури (без кукурудзи)							
Культури на зелений корм							
Кукурудза							
Однолітні трави							
Багаторічні трави							
Трави на сіно							
Однорічні							
Багаторічні							
Всього							

МОДУЛЬ 3

Тема 11. Економіка скотарства

Методика та порядок виконання завдання

Скотарство, як найбільш складна і надзвичайно важлива галузь сільського господарства, є найважливішим індикатором стану тваринницької галузі. В галузі зосереджено 65% умовного продуктивного поголів'я худоби. Головна її продукція - м'ясо і молоко.

Велика рогата худоба використовує більш дешеві соковиті і грубі корми, кормова одиниця яких на 30 % дешевша зернової кормової одиниці.

Економічну ефективність скотарства характеризує система показників, основними з яких є:

- обсяг виробництва валової продукції, в т.ч. на 10 га сільгоспугідь;
- продуктивність тварин – середньорічний удій молока на 1 корову, середньодобові і річні прирости живої маси молодняка, скороспілість, жива і забійна маса відгодованої худоби;
- вихід телят на 100 корів і нетелів;
- оплата корму або його витрати на одиницю продукції;
- продуктивність праці бо працемісткість виробництва продукції;
- собівартість 1 ц продукції того чи іншого виду;
- прибуток, рівень рентабельності виробництва;
- термін окупності капітальних вкладень.

Завдання 11.1. НА ОСНОВІ ДАНИХ РІЧНИХ ЗВІТІВ ВИЗНАЧИТИ ЕКОНОМІЧНУ ЕФЕКТИВНІСТЬ ВИРОБНИЦТВА ПРОДУКЦІЇ СКОТАРСТВА. ЗРОБИТИ ВИСНОВКИ.

Таблиця 11.1

Вихідні дані для визначення показників економічної ефективності виробництва продукції скотарства

Показники	Молоко		Приріст ВРХ	
	Базисний рік	Звітний рік	Базисний рік	Звітний рік
Поголів'я худоби, гол.				
Одержано продукції, ц				
Одержано приросту, ц				
Прямі витрати праці на виробництво продукції, тис. люд.-год.				
Виробничі витрати на продукцію, тис.грн.				
Витрати кормів на продукцію, ц корм. од.				
Кількість реалізованої продукції, ц				
Грошова виручка від реалізації продукції, тис.грн.				
Повна собівартість реалізованої продукції, тис.грн.				
Прибуток, тис. грн.				

На підставі даних таблиці 37 визначити економічну ефективність виробництва молока та приросту ВРХ.

Таблиця 11.2

Економічна ефективність виробництва молока

Показники	Базисний рік	Звітний рік	Темп росту, %
Річний надій молока на 1 корову, кг			
Одержано телят на 100 корів, гол.			
Витрати праці на 1 ц молока (працевісткість), люд.-год.			
Собівартість 1 ц, грн.:			
- виробнича			
- повна			
Прибуток на 1 ц реалізованої продукції, грн.			
Витрати кормів на 1 ц молока, ц корм.од.			
Рівень рентабельності, %			

Таблиця 11.3

Економічна ефективність виробництва приросту ВРХ

Показники	Базисний рік	Звітний рік	Темп росту, %
Приріст живої маси ВРХ:			
- добовий, г			
- річний, ц			
Витрати праці на 1 ц приросту, люд.-год.			
Витрати кормів на 1 ц приросту, ц корм.од.			
Собівартість 1 ц, грн.:			
- виробнича			
- повна			
Прибуток на 1 ц реалізованої продукції, грн.			
Рівень рентабельності, %			

Тема 12. Економіка свинарства

Методика та порядок виконання завдання

Скороспілість, висока плодючість, великий вихід м'яса і сала при відносно менших чим в інших видів тварин, витрати кормів на одержання одиниці приросту живої маси визначають значення свинарства як важливого джерела м'ясних продуктів. Від кожної свиноматки за рік можна одержати 2-3 т м'яса. На 1 ц приросту живої маси витрачається 4-5 ц корм.одиниць. При інтенсивній відгодівлі 100 кг живої маси досягається до 7 місячного віку.

Економічна ефективність виробництва в свинарстві, характеризується системою натуральних і вартісних показників, основні із них:

- продуктивність – середньодобові прирости живої маси молодняка або свиней на відгодівлі;
- жива маса свиней в розрахунку на одну основну або середньорічну свиноматку, а також в розрахунку на одну голову на відгодівлі;

- плодючість – відношення приплоду в двомісячному віці до кількості маток на початок року або в середньому за рік;
- коефіцієнт обороту основних маток за розподілом – відношення кількості маток, що опоросилися, до наявних на початок року чи в середньому за рік;
- термін вирощування чи відгодівлі свиней до певної живої маси;
- оплата корму чи витрат його на одиницю приросту живої маси;
- продуктивність праці або працемісткість виробництва свинини;
- собівартість 1 ц приросту живої маси, а також однієї голови вирощеного молодняка;
- прибуток, рівень рентабельності;
- строк окупності капітальних вкладень.

Завдання 12.1. ВИЗНАЧИТИ ЕКОНОМІЧНУ ЕФЕКТИВНІСТЬ ВИРОБНИЦТВА ПРОДУКЦІЇ СВИНАРСТВА.

Таблиця 12.1

Вихідні дані для розрахунку економічної ефективності виробництва продукції свинарства

Показники	Базисний рік	Звітний рік	Темп росту, %
Середньорічне поголів'я, гол.			
Одержано продукції, ц			
Витрачено праці на продукцію, тис. люд.-год.			
Виробничі витрати, тис.грн.			
Витрати кормів, ц корм.од.			
Кількість реалізованої продукції, ц			
Грошова виручка від реалізації продукції, тис.грн.			
Повна собівартість реалізованої продукції, тис. грн.			
Прибуток, тис. грн.			

В таблиці 12.2 розрахувати показники економічної ефективності виробництва продукції свинарства. Зробити висновки.

Таблиця 12.2

Економічна ефективність виробництва продукції свинарства

Показники	Базисний рік	Звітний рік	Темп росту, %
Середньодобовий приріст живої маси, г			
Витрати праці на 1 ц приросту свиней, люд.-год.			
Витрати кормів на 1 ц продукції, ц корм.од.			
Собівартість 1 ц приросту, грн.:			
- виробнича			
- повна			
Прибуток на 1 ц, грн.			
Рівень рентабельності, %			

Тема 13. Економіка вівчарства

Методика та порядок виконання завдання

За різнобічністю продукції вівчарство займає одно із перших місць серед галузей тваринництва. Від овець одержують вовну, каракульські смушки, хутрянні і кожухові овчини, продукти харчування – м'ясо, сало, молоко.

Економічне значення цієї галузі заключається в тому, що вона сприяє підвищенню ефективності використання сільськогосподарських угідь. Вівці використовують пасовища на яких інша худоба не пасеться. Завдяки вівцям повніше використовуються природні угіддя і найбільш дешеві корми. Утримання овець значно дешевше ніж інших видів худоби.

Економічна ефективність вівчарства визначається такими показниками:

- продуктивність – насамперед вовни з однієї голови;
- середньодобовий приріст живої маси молодняка чи овець на відгодівлі;
- вихід продукції в натуральному і вартісному вираженні на вівцематку;
- плодючість овець – вихід ягнят на 100 маток;
- виробництво продукції – вовни, приросту живої маси, смушок і т.п. – на 100 га сільськогосподарських угідь;
- продуктивність праці або працевмісткість виробництва продукції;
- оплата корму продукцією або затрати кормів на одиницю продукції;
- собівартість одиниці продукції;
- прибуток, рівень рентабельності;
- термін окупності капітальних вкладень.

Завдання 13.1. ВИЗНАЧИТИ РІВЕНЬ РОЗВИТКУ ВІВЧАРСТВА І ЙОГО МІСЦЕ В ЕКОНОМІЦІ ГОСПОДАРСТВА.

Таблиця 13.1

Рівень розвитку вівчарства

Показники	Базисний рік	Звітний рік	Темп росту, %
Поголів'я овець, гол.			
Настриг вовни на 1 голову, кг			
Всього одержано вовни, ц			
Реалізовано вовни, ц			
Рівень товарності, %			

Рівень товарності визначається за формулою:

$$PT = \frac{ТП}{ВП} \times 100,$$

де *ТП* – кількість реалізованої продукції, ц;

ВП – кількість виробленої продукції, ц.

Для визначення місця галузей в економіці підприємства складаємо таблицю 43.

Таблиця 13.2

Місце вівчарства в економіці господарства в звітному році

Показники	В цілому по сільськогосподарському виробництву	По вівчарству	Питома вага вівчарства в загальних показниках сільського господарства, %
Поголів'я худоби та птиці, ум.гол.			
Витрати праці, тис.люд.-год.			
Виробничі витрати, тис.грн.			
Грошова виручка, тис.грн.			
Прибуток, тис.грн.			

Завдання 13.2.ВИЗНАЧИТИ ЕКОНОМІЧНУ ЕФЕКТИВНІСТЬ ВИРОБНИЦТВА ПРОДУКЦІЇ ВІВЧАРСТВА.

Економічна ефективність вівчарства залежить від якості продукції і повноцінності її використання. З підвищенням якості зростають реалізаційні ціни та рентабельність вівчарства в господарствах. Ефективність вівчарства залежить також від удосконалення існуючих порід і типів овець. Значним резервом збільшення виробництва продукції вівчарства є вдосконалення структури стада. Важливим фактором підвищення ефективності вівчарства є ліквідація яловості вівцематок та зменшення падежу овець, значну частку якого становить молодняк.

Таблиця 13.3

Вихідні дані для визначення економічної ефективності виробництва вовни

Показники	Базисний рік	Звітний рік	Темп росту, %
Середньорічне поголів'я, гол.			
Одержано вовни, ц			
Витрачено праці на виробництво вовни, люд.-год.			
Виробничі витрати, тис.грн.			
Витрати кормів, ц корм.од.			
Кількість реалізованої продукції, ц			
Грошова виручка, тис.грн.			
Повна собівартість реалізованої продукції, тис.грн.			
Прибуток, тис.грн.			

На підставі даних таблиці 13.3 розрахувати показники економічної ефективності виробництва вовни.

Таблиця 13.4

Економічна ефективність виробництва вовни

Показники	Базисний рік	Звітний рік	Темп росту, %
Настриг вовни на 1 вівцю, кг			
Витрати праці на 1 ц вовни, люд.-год.			
Собівартість 1 ц вовни, грн.:			
- виробнича			
- повна			
Прибуток на 1 ц реалізованої вовни, грн.			
Витрачено кормів на виробництво 1 ц вовни, ц корм.од.			
Рівень рентабельності, %			

Аналогічно здійснюється розрахунок визначення економічної ефективності виробництва приросту овець.

Таблиця 13.5

Вихідні дані для визначення економічної ефективності виробництва приросту овець

Показники	Базисний рік	Звітний рік	Темп росту, %
Середньорічне поголів'я, гол.			
Одержано приросту, ц			
Витрачено праці на виробництво приросту, люд.-год.			
Виробничі витрати, тис.грн.			
Витрати кормів, ц корм.од.			
Кількість реалізованої продукції, ц			
Грошова виручка, тис.грн.			
Повна собівартість реалізованої продукції, тис.грн.			
Прибуток, тис.грн.			

Таблиця 13.6

Економічна ефективність виробництва приросту овець

Показники	Базисний рік	Звітний рік	Темп росту, %
Середньодобовий приріст живої маси, г			
Витрати праці на 1 ц приросту, люд.-год.			
Собівартість 1 ц приросту, грн.:			
- виробнича			
- повна			
Прибуток на 1 ц реалізованого приросту, грн.			
Витрачено кормів на виробництво 1 ц приросту, ц корм.од.			
Рівень рентабельності, %			

Тема 14. Економіка птахівництва

Методика та порядок виконання завдання

Економічна ефективність виробництва яєць – це максимально можливий вихід продукції (яєць чи яєчної маси) в розрахунку на одне птахомісце при найменших витратах праці, матеріальних і грошових коштів на одиницю продукції. На бройлерних підприємствах важливе значення має збільшення щільності посадки птиці на одиницю площі вирощування, скорочення термінів відгодівлі.

Ефективність виробництва в галузі залежить від таких факторів: рівня яйценоскості, термінів утримання курей-несучок, рівня використання продуктивних можливостей бройлерів; товарність м'яса, збереження молодняка, собівартість одиниці продукції і продуктивності праці, витрати кормів, ступені використання птахо-місць і виробничих потужностей.

Показники ефективності:

- продуктивність: одержання яєць за рік на середньорічну курицю-несучку, на маточну голову різних видів птиці, відносна яйценоскість – відсоткове відношення одержаних яєць до кількості днів перебування несучок в стаді; вихід продукції вирощування на маточну голову; середня жива маса однієї голови за період вирощування;
- оплата корму: вихід яєць чи м'яса птиці на 1 ц витрачених кормів; витрати кормів в кормових одиницях на одиницю продукції;
- продуктивність праці: кількість одержаної продукції в натуральному вираженні в розрахунку на відпрацьовану людино-годину на середньорічного працівника, зайнятого в птахівництві; витрати праці на 1000 яєць або 1 ц живої маси; вартість валової продукції в розрахунку на людино-годину, на середньорічного працівника галузі;
- собівартість одиниці продукції – 1000 шт. яєць, 1 ц приросту живої маси, однієї голови птиці для ремонту основного стада;
- інтенсивність відгодівлі: середньодобовий приріст живої маси, тривалість відгодівлі; виробництво м'яса в живій масі на одне птахо-місце, на 1 м² площі вирощування птиці;
- прибуток (чистий дохід) в розрахунку на людино-день, людино-годину, середньорічного працівника галузі, на одиницю продукції птахівництва, на курицю-несучку, на 1 м² виробничої площі або на птахо-місце;
- рівень рентабельності виробництва яєць і м'яса; термін окупності капітальних вкладень.

Завдання 14.1.ВИЗНАЧЕННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ ЕФЕКТИВНОСТІ ВИРОБНИЦТВА ПРОДУКЦІЇ ПТАХІВНИЦТВА.

Вихідні дані для визначення економічної ефективності виробництва
продукції птахівництва

Показники	Базисний рік	Звітний рік	Темп росту, %
Середньорічне поголів'я, гол.			
Одержано продукції:			
- яєць, тис.шт.			
- приросту, ц			
Витрачено праці на продукцію, тис. люд.-год.:			
- на виробництво яєць			
- на виробництво приросту			
Витрати, тис.грн.:			
- на виробництво			
- на виробництву приросту			
Витрачено кормів – всього, ц корм.од.			
Кількість реалізованої продукції:			
- яєць, тис.шт.			
- приросту птиці, ц			
Грошова виручка від реалізації, тис.грн.:			
- яєць			
- приросту птиці			
Повна собівартість реалізованої продукції, тис.грн.:			
- яєць			
- приросту птиці			
Прибуток від реалізації, тис.грн.:			
- яєць			
- приросту птиці			

В таблиці 14.2 визначаємо економічну ефективність виробництва продукції птахівництва. Робимо висновки.

Економічна ефективність виробництва продукції птахівництва

Показники	Базисний рік	Звітний рік	Темп росту, %
Несучість курей-несучок, шт.			
Приріст живої маси птиці, г			
Витрати праці люд.-год.:			
- 1 тис. шт. яєць			
- 1 ц приросту			
Витрати кормів, ц корм. од.:			
- 1 тис.шт. яєць			
- 1 ц приросту			
Виробнича собівартість, грн.:			
- 1 тис.шт. яєць			
- 1 ц приросту			
Повна собівартість, грн.:			
- 1 тис.шт. яєць			

- 1 ц приросту			
Прибуток, грн.:			
- 1 тис.шт. яєць			
- 1 ц приросту			
Рівень рентабельності, %:			
- виробництва яєць			
- виробництва м'яса птиці			

Контроль знань

Проміжний контроль знань здійснюється шляхом тестування, усного опитування та проведення контрольних робіт.

Кінцевий контроль знань здобувачів вищої освіти з дисципліни здійснюється під час заліку, формуючого фах: економіка галузей сільського господарства.

Рейтингова система балів для оцінки знань здобувачів вищої освіти

Модулі	Види опитувань та контролю	Кількість балів
Модуль 1.	1. Активність роботи на заняттях.	3
	2. Ведення конспектів	4
	Всього по модулю	7
Модуль 2.	1. Активність роботи на заняттях.	3
	2. Тестування.	5
	3. Ведення конспектів.	4
	4. Контрольна робота..	5
	5. Практичні заняття.	4
	Всього по модулю	21
Модуль 3.	1. Активність роботи на заняттях.	3
	2. Тестування.	5
	3. Ведення конспектів.	4
	4. Контрольна робота.	5
	5. Практичні заняття..	4
	Всього по модулю	21
Залік		Від 61 б
Максимальна кількість балів		100

Творча робота оцінюється кафедрою економіки підприємств:

- участь в науково – дослідній роботі – до 10 балів;
- виступи в наукових гуртках і конференціях – до 15 балів;
- участь у внутрівузівських олімпіадах до 25 балів;
- участь у республіканських олімпіадах - до 50 балів.

СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Андрійчук В. Г. Економіка аграрних підприємств: Підручник. – 2-ге вид., доп. і переробл. / В. Г. Андрійчук. – К. : КНЕУ, 2004. – 624 с.
2. Брей В. В. Економія сировинних і матеріальних ресурсів у сільському господарстві / В. В. Брей, Л. М. Токар, В. І. Білецький; За ред. В. В. Брея. – К. : Урожай, 1990. – 248 с.
3. Гладій М. В. / Використання виробничо-ресурсного потенціалу аграрного сектора економіки України (питання теорії, методології і практики) / М. В. Гладій. – Львів : ІРД НАН України, 1998. – 294 с.
4. Економіка підприємства / І. М. Бойчик, П. С. Харів, М. І. Хопчан, Ю. В. Піга – К. : „Каравела”; Львів: „Новий світ – 2000”, 2001. – 298 с.
5. Земельний Кодекс України за станом 08.04.2012: Верховна Рада України. – Офіц. вид. – К. : Парлам. вид-во, 2001. – 207 с. – (Бібліотека офіційних видань).
6. Лопатинський Ю. М. Фактори продуктивності сільськогосподарських підприємств / Ю.М. Лопатинський // Економіка АПК. – 2004. – №11. – С. 93–102.
7. Мацибора В. І. Економіка сільського господарства / В.І. Мацибора: – К.: Вища шк., 1994. – 415 с.
8. Малік М.Й. Основи аграрного підприємства / М. Й. Малік. – К. : ІАЕ, 2000. – 582 с.
9. Мертенс В. І. Економіка сільського господарства / В. П. Мертенс, В. І. Мацибора, Л. Ф. Жигало – Київ : Урожай, 1995. – 288 с.
10. Нова економічна парадигма формування стратегії національної продовольчої безпеки України у ХХІ столітті. – К. : ІАЕ УААН, 2001. – 638с.
11. Покропивний С.Ф. Економіка підприємства / С.Ф. Покропивний – К.: КНЕУ, 2001. – 528с.
12. Примак Т.О. Економіка підприємства / Т.О. Примак. – К. : Вікар, 2006. – 219 с.
13. Рябчик І. В. Нові підходи до аналізу ефективності сільськогосподарських підприємств / І. В. Рябчик, В. В. Галушко // Економіка АПК. – 2004. – №3. – С. 101–108.
14. Саблук П.Т. Агропромисловий комплекс України: стан, тенденції та перспективи розвитку / П.Т. Саблук – К. : ІАЕ УААН, 2002 – 647с.
15. Савчук В. К. Аналіз господарської діяльності сільськогосподарських підприємств / В.К. Савчук – К. : Урожай, 1995. – 326 с.
16. Сідун В.А., Пономарьов Ю.В. Економіка підприємства / В.А. Сідун, Ю.В. Пономарьов – К.: Центр навчальної літератури, 2006. – 356с.
17. Топіха І. Н. Економіка аграрних підприємств / І. Н. Топіха І. Н. Курс лекцій. – Миколаїв: Видавничий відділ МДАУ, 2005. – 317 с.
18. Добрынин В. А. Экономика сельского хозяйства / В. А. Добрынин, А. В. Беляев, П. П. Дунаев. – М.: Агропромиздат, 1990. – 476 с.

19. Петранева Г.А. Экономика и управление в сельском хозяйстве / Г. А. Петранева, А. В. Мефед, М. П. Тушканов – М.: Издательский центр «Академия», 2003. – 352 с.

ЕКОНОМІКА АГРАРНИХ ПІДПРИЄМСТВ

Методичні рекомендації

Укладачі:

Коваленко Ганна Вячеславівна

Надруковано у видавничому відділі
Миколаївського національного аграрного університету
54020, м. Миколаїв, вул. Паризької комуни, 9
Свідоцтво суб'єкта видавничої справи ДК № 4490 від 20. 02. 2013 р.